
This is the **published version** of the bachelor thesis:

Mateu Pagerols, Júlia; Izquierdo Brichs, Ferran, dir. La utilitat de la violència en els processos de descolonització. 2024. (Grau en Relacions Internacionals)

This version is available at <https://ddd.uab.cat/record/300903>

under the terms of the license

Facultat de Ciències Polítiques i Sociologia

Treball de Fi de Grau

LA UTILITAT DE LA VIOLÈNCIA EN ELS PROCESSOS DE DESCOLONITZACIÓ

Cas d'estudi : Els processos de descolonització de l'Algèria i la Índia

Júlia Mateu Pagerols

Ferran Izquierdo Brichs

Curs 2023-2024

ÍNDEX

1.Introducció	2
2.Marc Teòric	3
2.1 Arendt	3
2.2 Fanon	5
3.Metodologia	8
4.Context històric	9
5.Anàlisi	10
5.1 Argèlia	10
5.2 Índia	12
6.Comparativa	16
7.Conclusions	18
8.Bibliografia	20

1.INTRODUCCIÓ

La regió OMNA (Orient Mitjà i Nord Àfrica) ha estat des de fa molts anys una de les regions més conflictives del món, en gran part degut als interessos de les potències occidentals per als seus recursos i posició geoestratègica que van començar durant el període d'expansió imperialista. Per tant, estudiar i aprofundir en el període de transició descolonial és imprescindible per a poder entendre com funciona el món en l'actualitat.

Per altra banda, el tema de l'ús de la violència és molt polèmic i el debat ressorgeix al voltant de la majoria dels conflictes que emergeixen al món. Actualment, per exemple el trobem en les actuacions de Hamàs, dins del conflicte d'Israel i Palestina, on aquest grup ha estat criminalitzat i qüestionat des d'un primer moment per les seves accions violentes.

L'objectiu d'aquest treball és analitzar lluites revolucionàries que hagin fet ús de la violència i de la no-violència per a poder observar si la violència és eficaç o no. Entenent eficaç com a capaç de crear un poder estable i legítim (que per tant no necessita de la violència (Arendt, 1970)) que pugui substituir el poder anterior, en aquest cas el colonial. És per això que la hipòtesi plantejada és: *La violència revolucionària exercida pels diferents moviments d'alliberació nacional no va servir com a eina eficaç, ja que, un cop en el poder, no es podien mantenir en ell sense la violència, reproduint el sistema contra el qual lluitaven.*

Els casos d'estudi són les lluites per la descolonització d'Algèria i de la Índia, perquè en tractar-se d'un mateix procés que parteix d'unes característiques similars, la comparació és més coherent i més realista pel que fa als seus resultats. L'objectiu és arribar a conclusions concretes que, més enllà de respondre la hipòtesi plantejada puguin contestar també a diferents preguntes formulades en relació a la violència com si la lluita no-violenta és utòpica, o si la lluita violenta és l'única opció viable dins d'un sistema capitalista que ja és violent per naturalesa.

En el millor dels casos, aquesta anàlisi servirà per a poder comprovar que la no-violència no és utòpica i que, per tant, es pot fer ús d'aquesta en la gran majoria dels casos, i com a conseqüència, quedaria demostrat que els moviments revolucionaris no tenen per què ser violents. I en el cas que la hipòtesis no fos verídica, serviria per deixar de criminalitzar aquests moviments que fan ús de la violència revolucionària com a única eina per lluitar contra allò que les oprimeix.

2. MARC TEÒRIC¹

En aquest apartat, exposaré les teories de la violència dels dos autors escollits: Arendt i Fanon, que em serviran per a comparar els processos de descolonització dels casos d'estudi escollits i per a poder corroborar o no la hipòtesi proposada.

Abans d'això, és imprescindible definir els conceptes de Poder i Violència, ja que constitueixen les bases dels seus pensaments i les seves teories es basen principalment en la seva vinculació.

2.1 Arendt

En primer lloc, Arendt defineix el poder com la capacitat humana de poder actuar d'una manera determinada/amb un objectiu determinat, i afegeix que el poder no és quelcom que pugui ser posseït per un individu, sinó que pertany i sorgeix a partir d'un grup i només existeix gràcies a la existència d'aquest. Si el grup desapareix, també ho farà el poder. Finalment, emfatitza que el consentiment és la base de l'exercici del poder. (Straehle, 2016)

Per altra banda, i basant-nos en el seu propi llibre d' "On Violence", Hannah Arendt defensa la visió més instrumentalista de la violència. És a dir, l'aplicació de la violència es produeix únicament com a mitjà o instrument per a aconseguir un fi, sense atorgar-li un valor metafísic a l'acte violent.(N. Roberts, 2004) I en conseqüència d'això, li atribueix un factor racional a l'ús de la violència, sempre que aquesta persegueixi fins a curt termini, ja que quan actuem mai podem saber amb exactitud quines seran les conseqüències i, per tant, com més llarg sigui el procés, més risc hi haurà i menys racional serà. (Whelan, 2019)

Un cop definits aquests conceptes, podem afirmar que Arendt ens ofereix una visió sobre el poder i l'acció política que s'allunya de la tradició que identifica el poder amb dominació. Basant-nos en la definició de poder d'Arendt, un govern poderós seria aquell que s'ha creat i que se sustenta a través del consentiment ciutadà. Defineix el poder i la violència com a

¹ En aquest apartat no es durà a terme una comparació entre defensa del pacifisme i defensa de la violència. Cap dels dos es pacifista i de fet, ambdós creuen en l'ús de la violència com a eina legítima d'autodefensa. La comparació va lligada a si la violència pot arribar a generar poder o no, i per tant ser eficaç o no.

conceptes contraris, referint-se que, així com el poder és l'essència de tot govern, la violència, contràriament, és instrumental i, per tant, no pot ser essència de res, només un mitjà per arribar a un fi. I segons les concepcions arendtianes, aquest fi mai pot ser la generació de poder, citant el seu llibre *On violence*: "On un domina absolutament, falta l'altre" (Arendt, 1970)

La violència pot ser un instrument per a la dominació, però mai pot esdevenir un mitjà a través del qual s'institueix el poder. Allà on manca el poder, és on la violència s'expandeix, i això al mateix temps mostra la incapacitat que té la violència per instituir-se (per molt que sigui política). La violència té la capacitat de destruir el poder però mai podrà generar-lo. Només l'acció conjunta de les persones pot aconseguir-ho (Arendt, 1970). El que sí que pot fer l'acció violenta és crear unes condicions per a què sorgeixin unes institucions lliures, però mostra una incapacitat per instituir-se de manera duradora com a poder. (Hilb, 2001)

Vinculant-ho amb la hipòtesi del treball: si s'arriba al poder mitjançant la violència, i no tens la legitimitat de la ciutadania, s'haurà de fer ús de la violència, i d'aquí mai podràs generar poder. En canvi, si s'arriba al poder mitjançant la violència, però es compta amb la legitimitat de la gent, existeix el poder, i per tant ja no es necessita la violència. En el primer cas, hi haurà obediència, ja que la violència fa que aquesta sigui indiscutible, però no hi haurà poder. I allà on no hi ha poder, no es pot durar en l'espai públic. (Di Pego, 2006) Cap govern es pot sustentar només amb la violència, es necessita el poder i el suport del poble. La violència apareix on el poder està en perill, però el mateix impuls d'aquesta, acaba fent desaparèixer el poder, ja que l'ús de la violència implica que guanyes/has guanyat suport a través de la coerció i, per tant, no tens un consentiment lliure. Quan es deixi de fer ús d'aquesta perdràs part d'aquest consentiment (Arendt, 1970).

En relació a l'època de descolonització, el paradigma d'Arendt afirma que la violència pot destruir el poder dels colons, però que els líders de la revolució no guanyaran el poder mitjançant la violència. La introducció de la violència dins de la pràctica política pot ser perillós tenint en compte que tota acció, violenta o no, pot canviar el món, però en aquest cas la probabilitat és que sigui cap a un món més violent (Arendt, 1970).

De totes maneres, la descomposició del poder se centra més en la naturalesa del poder, és a dir, posa més èmfasis en què hi ha un poder mancant i no tant en la utilitat del paper de la violència. És a dir, les revolucions no triomfen quan la violència supera a la de l'estat, sinó quan l'estat ja no es pot sustentar sobre les creences dels seus ciutadans. I és en aquest moment quan hi ha possibilitat de canvi a través de la violència (ex: guerra) però és perquè s'ha perdut el poder, no perquè s'hagi fet un ús útil de la violència. (Ricoeur,2010) Per això Arendt afegeix que per a què la revolució triomfi, és necessari que disminueixi el poder actual i que sorgeixi un nou poder popular.

a) Fanon

Per altra banda, segons diversos autors, d'entre ells Patrick Whelan, afirma que Fanon no només fa ús d'un únic significat de poder. Assegura que el fil conductor existent entre els poders dels quals parla és el fet de tenir la capacitat de crear canvis o de poder desplaçar. Fa ús del terme de manera molt àmplia, fet que porta a pensar que concep el poder en el seu significat més comú, que és "poder sobre".

Tot i que en el seu llibre "Les Damnés de la Terre" (Els Condemnats de la Terra), Fanon també parla del poder com aquella força que es crea a partir de la unió del poble i de la convocatòria per a un fi precís i establert de manera col·lectiva, apropant-se al significat que Arendt proposava.

Per altra banda, el significat que suggereix Fanon de la violència barreja la visió intrínseca i la visió instrumentalista, aquesta última coincidint amb Arendt.

En primer lloc, coincideix amb Arendt en el fet que la violència pot servir com a instrument per arribar a un fi, però ell afegeix que aquest fi pot ser arribar al poder i mantenir-lo. Basant-se en les lleis de la física, afirma que el caràcter instrumental de la violència funciona com una energia poderosa i natural, capaç de provocar una reacció. I afegeix que mitjançant aquesta es pot arribar a crear un món millor, diferenciant-se totalment del que suggereix Arendt. (Frazer, Hutchings, 2008)

Per altra banda, i allunyant-nos de les similituds amb Arendt, Fanon ens afegeix una definició lligada a la violència intrínseca. Que, contrària que la instrumental, aquesta no opera seguint una finalitat, sinó que descriuria un concepte metafísic en què l'acte de violència conté en si

mateix un valor inherent. És causada per la pròpia naturalesa del sistema on has crescut i és inherent a les persones. (Roberts, 2004)

Per tant, basant-nos en el fet que la violència és intrínseca del sistema colonial, i que aquest perpetua una violència que va molt més enllà de la física, i afecta psicològicament a l'home colonitzat, que viu un constant impediment per a la seva llibertat: Fanon argumenta que la violència del sistema colonial, conseqüentment imposa una consciència alienada, que fa que la violència broti de manera intrínseca o natural dins de les persones que viuen en ell, un cop són conscients de l'opressió i la violència que viuen diàriament. (Fanon, 1961)

La Teoria de la violència de Frantz Fanon defensa l'ús d'aquesta, presentant-la com a instrument necessari per eliminar el sistema colonial de manera genuïna. (Fanon, 1961)

En el llibre "Les Damnés de la Terre", Frantz Fanon posa en paraules l'impacte de la colonització i exposa com la pròpia existència del sistema colonial és violenta de per si. L'autor argumenta que, va ser el colonitzador i les mateixes dinàmiques del colonialisme les que van ensenyar al colonitzat com funcionava l'estructura colonial. La seva existència (l'explotació del natiu a través del colon) només s'ha pogut dur a terme gràcies a l'ús de les armes i d'accions violentes. (Fanon, 1961)

Fanon afirma que la descolonització sempre és un procés violent, al cap i a la fi, ell ho analitza com la substitució d'una "espècie" (el colon) per una altra (el natiu). Un existeix en funció de l'altre i, per tant, no hi ha possibilitat de conciliació. Argumenta que la no-violència i el diàleg no tenen l'objectiu de trencar amb l'estatu quo, sinó a fer reformes, contràriament al que volen els nadius, que és el mateix lloc del colon, és a dir, el volen substituir, i mitjançant la paraula això és impossible (Fanon, 1961). La descolonització, així com la colonització són processos únicament basats en la força relativa. Com ho veu Fanon, si els colons s'han aconseguit mantenir a través de la violència, nosaltres també ho podrem fer (Ndayisenga, 2022). Enfront de la força exercida pel colon: el colonitzat només té dues opcions: la servitud o la supremacia (Fanon, 1961).

La revolució violenta donarà pas a noves estructures que establiran les primeres institucions per la pau. Tot això només serà possible quan l'últim colon hagi sigut mort o forçat a marxar de la terra ocupada (Fanon, 1961). Com s'ha mencionat amb anterioritat, Fanon concep la violència com un instrument per assolir i mantenir el poder polític. Ell, al contrari que Arendt, afirma que aquesta dominació/exercici del poder pot ser colonial i opressiu, però

també pot esdevenir cooperatiu i alliberador, si es basa en persones i líders autèntics. Fanon entén el poder com quelcom que es pot abandonar en qualsevol moment i és per això que, contrari a Arendt, és possible que una revolució violenta acabi portant a un món més pacífic i més cooperatiu. Argumenta que la violència revolucionària construeix solidaritat entre els nadius i que la lluita per un objectiu comú porta a la consciència política i de classe (Fidelis & Emeka, 2017).

Finalment, i coincidint amb Arendt, Fanon també ressalta la importància d'un partit revolucionari que pugui educar i mobilitzar les masses. I com Gramsci, afegeix que l'hegemonia de pensament ha de ser assolida abans de començar amb la dominació.(Ali 2015). Per altra banda, en quant a la definició del terme violència si que trobem més diferències entre les conceptualitzacions dels diferents autors. Arendt té una visió instrumentalista de la violència, i en canvi, Fanon la barreja amb una definició més intrínseca.

Per tal de resumir aquest apartat, la diferència més rellevant per a poder ajudar a confirmar o a desmentir la hipòtesi és que Arendt argumenta que mitjançant la violència mai podrà brotar poder, i que la violència fa que existeixi una coerció que fa indiscutible l'obediència. És a dir, hi ha una "il·lusió" de poder, però en el moment que deixi d'existir aquesta violència desapareixerà aquest "poder"/obediència. Afegeix que la violència destrueix la política i confirma que la violència és molt perillosa perquè inevitablement portarà a un món més violent. Mentre que Fanon sí que creu en l'ús de la violència com a necessària per a canviar la realitat existent i capaç de crear un nou món "millor" i més cooperatiu (Frazer, Hutchings, 2008).

Abans de finalitzar l'apartat és important afegir que el resultat esperat era el d'una diferenciació més notòria entre ambdós autors i teories presentades, no obstant, però, en aprofundir més en la seva anàlisi s'han evidenciat diverses similituds en aspectes bàsics. Arendt no s'emmarca dins del pacifisme, i mostra en diverses ocasions complicitat envers l'ús de la violència com a arma de defensa i inclús qüestiona la no-violència com a eina útil i eficaç en segons quines situacions. A més a més, Fanon també veu necessari un pensament popular hegemònic que doni suport a la violència perquè la "revolució" funcioni, assimilant-se amb el pensament d'Arendt de què la violència ha d'anar acompanyada de "poder" popular si es vol arribar a governar

3.METODOLOGIA

En aquest apartat es presentarà la metodologia utilitzada en aquest treball per a poder justificar els resultats obtinguts, i consegüentment la corroboració o refutació de la hipòtesi presentada.

Els casos d'estudi seleccionats han estat els processos de descolonització d'Algèria i de la Índia, ja que d'aquesta manera, s'exemplificaven els dos tipus de lluita, la violenta i la no-violenta, la qual cosa permet comparar-les i facilita la contestació a les diferents preguntes plantejades en un primer moment com per exemple: la no-violència és utòpica?

Al mateix temps, també s'ha de comprendre com a objecte d'estudi el període postcolonial, prestant més atenció sobretot al tipus de règim polític establert en aquell moment per a analitzar i corroborar les teories de la violència presentades d'Arendt i de Fanon. En aquest cas, s'hauria de comprovar si un cop institucionalitzada la militància revolucionària (i violenta) va continuar fent ús de la violència, confirmant el Paradigma de la Violència presentat per Arendt o si, per contra, van poder-se establir en el govern i van ser capaços de deixar de banda la violència tal com proposava Fanon.

L'anàlisi que es durà a terme serà de caràcter qualitatiu, i es basarà en diferents articles acadèmics i en els dos llibres dels autors: "On Violence" de Hannah Arendt i "Les Damnés de la Terre" de Frantz Fanon. Es dividirà en tres parts: En primer lloc, s'intentarà contextualitzar de manera general la situació colonial tant d'Algèria com de l'Índia i dels seus respectius imperis colonials. Després s'analitzarà més a fons el conflicte d'independència d'ambdós països així com els seus períodes post-independència vinculant-ho amb les teories de la Violència d'Arendt i Fanon. I en última instància, es durà a terme una comparativa per a poder corroborar o no les hipòtesis presentades.

Objectius

Els objectius d'aquest treball són diversos. El principal és intentar corroborar, o no, l'hipòtesi central, és a dir, si la lluita violenta es pot transformar en no-violència, una vegada les militants revolucionàries aconsegueixen institucionalitzar-se. I per a poder-ho fer i visualitzar-ho de manera més clara en el meu treball, comprovar si existeix una relació entre la lluita violenta i l'establiment d'un règim autoritari posterior, en aquest cas centrant-nos en el període post-independència de les colònies.

4. CONTEXT HISTÒRIC

El context històric del període de la postguerra va tenir un gran impacte en el desenvolupament de les lluites per la independència tant d'Argèlia com de la Índia.

En primer lloc és important mencionar l'impacte de la Segona Guerra Mundial en ambdós imperis colonials. Gran Bretanya es trobava sense recursos econòmics ni humans i amb un creixent problema en vers la invasió japonesa a una colònia anglesa al 1943 (Burma) i a la seva expansió pel sud-est asiàtic. Això preocupava als anglesos i era un factor més que els va fer adonar-se de que ja no podien mantenir més la colònia índia. (Pierce, 2009)

Per altre banda , la postguerra presentava una França debilitada, i humiliada², que es va començar a preocupar per l'augment del poder polític de la població musulmana i conseqüentment va augmentar la repressió. A més a més, persones natives algerianes havien hagut de lluitar a la guerra i, per tant, havia crescut també el sentiment nacionalista i conseqüentment el anti-colonial. (Pau, Clarke,Grill, & Dunigan, 2013)

En segon lloc, en aquest context de postguerra va començar la onada de descolonització dels països del sud global. I per tant, les lluites d'Independència d'Argèlia i de la Índia es van emmarcar dins d'un sistema internacional canviant on la descolonització cada cop formava més part de la norma internacional, i per tant, hi havia una pressió internacional creixent cap als imperis colonials. (El Kanfoudi, 2023)

² Batalla de Dien Bein Phu a Indochina, Retirada de Marroc i Tunísia que van ser considerades com un cop dur per al prestigi nacional i la influència colonial francesa. (Pau, Clarke,Grill, & Dunigan, 2013)

5. ANÀLISI

5.1 ALGÈRIA

Els actors d'aquest conflicte van ser, per una banda, els colons francesos i el seu exèrcit, i per altra, el FLN (en català Front d'Alliberació Nacional), que va ser el partit polític que va liderar el procés d'independència d'Algèria, inspirat pel panarabisme de Nasser, i, el ALN (en català Exèrcit d'Alliberació Nacional), que era el braç armat del partit un cop la guerra havia començat. Tenien l'objectiu d'aconseguir una Algèria independent i sobirana emmarcada dins dels principis de l'Islam (Oxford Reference, 2022).

Durant el començament de la guerra els nadius rebels es van dedicar a atacar diferents infraestructures i coses materials de valor per als francesos. Va ser el 1955, ben entrat en el conflicte, quan el FLN va passar d'atacar només a militars i polítics, a considerar com a objectius també a la resta de colons francesos i a tots aquells que els hi donessin suport, inclosos musulmans i nadius profrancesos (Pau, Clarke, Grill, & Dunigan, 2013). El terrorisme revolucionari del FLN va obtenir el principal objectiu que s'havia marcat: la independència de França i la constitució d'una república algeriana. L'ús de la violència va fomentar la internacionalització del conflicte i els va fer guanyar poder popular, a vegades mitjançant el terror. Un exemple d'aquest terrorisme publicitari pel qual van optar les militants del FLN va ser la campanya d'Alger, la qual va ser planejada per a coincidir amb la sessió d'inauguració de l'Assemblea General anual (Paul, Clarke, C. Grill, & Dunigan, 2013). Els civils van començar a ser considerats objectius amb la intenció d'alterar el context polític i causar una sobreacció des de les forces de seguretat franceses, cosa que van aconseguir (Williams, 1980). Aquestes es van començar a guiar per la doctrina del càstig col·lectiu³ i això va fer que els nadius legitimessin i justifiquessin cada vegada més la lluita del FLN i la seva violència. Arran de les actuacions franceses els fòrums internacionals també es van començar a qüestionar el funcionament de l'ús de la tortura (Paul, Clarke, C. Grill, & Dunigan, 2013).

La batalla d'Alger l'any 1957 és considerada un punt d'inflexió del conflicte que evidencia la importància del poder popular tal com deien Arendt i Fanon. És a dir, la brutalitat repressiva

³ Els càstigs col·lectius són mesures adoptades contra un grup com a represàlia per un acte comès per un individu o individus que es considera que formen part d'aquest grup. (Històricament utilitzats com a instrument de dissuasió per les potències ocupants per evitar atacs de moviments de resistència) (How does law protect in war, 2024).

dels francesos dins d'aquest conflicte (tortures, abusos, morts sota custòdia policial etc..) va fer que perdessin tot el poder popular que havien tingut i que necessitaven. La població nacional francesa es començava a qüestionar el perquè de les inversions en aquesta guerra, i això juntament amb la pressió internacional contrària a aquestes agressions militars franceses van fer que, per molt que França fos superior militarment, al no gaudir de legitimitat ni de poder popular, ja no puges guanyar la guerra. Quan De Gaulle va arribar al poder, tot i els seus intents de cooperació, la majoria d'algerians veien la independència com la única solució possible. (Pau, Clarke, Grill, & Dunigan, 2013)

La Guerra d'Independència va portar com a conseqüència la destrossa de la infraestructura econòmica, la pèrdua de quasi tota la mà d'obra qualificada (els europeus que van tornar a Europa) a més d'un impacte físic i psicològic molt gran en la societat algeriana. (Vafki, 1997) A més a més, com a herència directa de la guerra, l'exèrcit i el govern es van convertir en les dues institucions que conformaven el "poder", ja que ambdues institucions havien compartit el poder dicotòmic de les bases de la resistència algeriana comandades per l'ALN, i el GPRA. (Ottaway, 2021). El fet que aconseguissin la independència mitjançant la lluita violenta, va legitimar l'exèrcit, pel fet que van estar ells els que van materialitzar aquesta lluita, i conseqüentment se li va atorgar un rol que va facilitar més endavant el cop d'estat militar. És a dir, indirectament es va legitimar l'ús de la violència com a eina per arribar a un fi i això va fer més fàcil l'establiment d'un règim autoritari postcolonial. A més que Boumedienne havia sigut una de les figures més reconegudes durant el procés d'independència.

Fanon afirma que la lluita violenta ha de tenir l'objectiu de trencar amb l'estatu quo i establir un estat socialista que esborri tot el llegat colonial que havien imposat els francesos, portant a una realitat no-violenta, i més cooperativa a causa de la consciència de classe. El FLN perseguia la creació d'un estat socialista i de partit únic (Vafki, 1997) i durant el mandat de Ben Bella es van fer reformes que miraven pel benestar de la classe treballadora des d'una perspectiva socialista que buscava acabar amb qualsevol relació d'explotació. Tot i això, Ben Bella manava i es legitimava a través de l'exèrcit, i poc després de ser elegit president va començar a mostrar tendències autoritàries.

Les diferències ideològiques i polítiques dintre del mateix partit es van començar a fer més evidents, i va començar una lluita interna dintre del partit entre Ben Bella, primer president (1962-1965) de la república d'Algèria, i Boumedienne, cap de gabinet de l'ALN, que

mitjançant un violent cop d'estat es va convertir en el segon president d'Algèria el 1965. (Vafki, 1997)

Un cop Boumedienne va arribar a ser el cap de govern es va seguir amb el sistema de partit únic i es van començar a treure partit dels recursos naturals d'Algèria mitjançant la capitalització d'aquests. Boumedienne va representar un estat àrab capitalista revolucionari basat en l'Islam i que volia posar fi a l'intervencionisme estranger (St.John, 1968). Boumedienne va crear un consell de la revolució, format per alts càrrecs de l'exèrcit, i l'exèrcit va començar a actuar com a força dominant en comptes del FLN . En aquell moment sembla que l'única manera d'arribar a governar el país era mitjançant la violència. Després de la guerra l'exèrcit s'havia convertit en l'autoritat legitimadora del país. La legitimitat de qualsevol sistema de poder es basa en els principis creats durant la història de cada país, i en el cas d'Algèria, la legitimitat no es podia separar del conflicte de independència. L'exèrcit s'havia establert com a salvador, legitimat per la revolució . (Belkamel, 2014)

5.2 INDIA

La primera campanya nacionalista en contra de l'imperi britànic va ser el 1857, popularment anomenada "Primera Guerra d'Independència". Aquesta va ser de naturalesa violenta, conseqüència de l'explotació, la violència i la mala administració de l'imperi britànic. No va ser gaire acceptada per les masses, i més endavant, un cop creat el partit polític del Congrés Nacional de la Índia (1885), es va canviar el rumb de les protestes, que van passar a ser de caràcter moderat⁴. A més a més, aquesta va ser la primera organització política creada per aconseguir la independència (Indian National Congress, 2023). Aquest partit tenia l'objectiu d'actuar com a pont entre l'imperi britànic i les masses índies i creien que l'imperi escoltaria les demandes i actuaria en conseqüència si lluitaven per la creació d'un estat dins de l'estat. Més endavant quan aquest partit va ser liderat per Gandhi, es va convertir en el partit hegemònic que gaudia del suport d'un gran percentatge de la població (sobretot pagesos i treballadors). (Nautiyal, 2022)

L'estratègia de Gandhi es basava en la idea que la colònia funcionava gràcies a la cooperació dels indis, per tant, si aconseguien conscienciar a la població nativa i conseqüentment fomentar la mobilització de masses, aquesta deixaria de funcionar. Va ser ell qui va assolir l'acció col·lectiva a través de la no-violència, ja la gent se sentia més còmode i això va

⁴ Intents de conscienciació mitjançant pregàries, discursos, articles en diaris etc... (Nautiyal, 2022)

significar un canvi radical, ja que les masses van deixar de parlar per actuar. Per tant, la politització de les masses va ser una de les claus de l'èxit d'aquestes mobilitzacions. (Nautiyal, 2022) Una d'elles essent el moviment de Desobediència Civil⁵ que va desembocar en el Pacte de Gandhi-Irwin l'any 1932, que més endavant va portar a l'Acte del Govern Indi el 1935. És a dir, mitjançant aquell acte de desobediència civil van obtenir autonomia local. (Jha & Bhavnani, 2014) En aquest moment va quedar demostrada l'eficàcia de la no-violència.

L'última campanya prèvia a la Independència va ser el moviment Abandoneu la Índia (Quit India movement), també promoguda per Gandhi. En aquell moment es va donar el discurs de "Do or Die" "We shall either free India or die in the attempt, we shall not live to see the perpetuation of our slavery" (Gandhi, 1942), de caràcter una mica violent. L'Imperi anglès va arrestar als diferents líders polítics i això va fer que estellés la violència d'entre la població. Van haver-hi enfrontaments violents i es van morir més de 10.000 persones. Va ser l'última fase del Moviment Nacional d'Independència i va evidenciar que l'única solució possible era la descolonització. (Nautiyal, 2022) Aquesta va ser un èxit a l'hora de mobilitzar a la població tot i que va portar amb ella violència i destrucció. (Pascual, 2018)

Com queda demostrat en la taula 1": Economic Shocks and Organizational Reforms in India's Independence Struggle" de Bhavnani and Jha, l'estratègia de la no-violència de Gandhi sí que va pressionar a l'imperi britànic per a concedir certa autonomia a la colònia. D'aquesta manera s'afirma al mateix temps que la no-violència no és utòpica i que és factible depenent de la situació concreta del moment. En aquest cas el fet que la Gran Bretanya acabés de sortir d'una guerra com la que va ser la Segona Guerra Mundial va afavorir molt a la estratègia no-violenta de Gandhi.

El Quit India Movement demostra que el procés de descolonització de l'Índia no va ser completament pacífic. Tot i això, al ser violent, només va comportar més repressió per part de l'estat i Bhavnani and Jha afegeixen que si aquesta última campanya hagués sigut no-violenta hauria tingut una repercussió internacional molt més forta i negativa en la Gran Bretanya atesos els actes repressius que va cometre. Al mateix temps aquesta última campanya va constituir una gran demostració popular de forces que evidenciava, no per la violència, sinó

⁵ Recollida de sal massiva anant en contra del monopoli de la sal angles establert per llei, negatives a l'hora de pagar impostos, piquets en tendes de licor i teles estrangeres ... (Nautiyal, 2022)

per la quantitat de gent que es va mobilitzar, que l'imperi anglès havia perdut tota mena de poder sobre aquesta colònia.

D'aquesta manera l'Índia contradiu el que proposava Fanon en un inici que la violència és necessària per posar fi a un règim colonial tenint en compte que es van poder independitzar totalment de l'imperi britànic sense que l'ús de la força fos necessari ni tingués gaire impacte en favor d'aconseguir-ho i pel que sembla van poder deslligar-se totalment.

Taula 1

Economic Shocks and Organizational Reforms in India's Independence Struggle

Movement	Leadership and Organization	Incentives for Mass Mobilization	Achieves Aims
Nationalism before Gandhi, 1885-1918	No: Leaders Selected by Elite Status	No: Ethnic Movements; Elite Movements	No: No Policy Concessions; Violent Repression (Sedition Act 1919)
Mobilization Attempt 1: Khilafat/ Non-Cooperation Movement, 1919-1922	Yes: Gandhi's Reforms: Leaders Selected by Costly Sacrifice for Non-Violent Action	No: Aims Mis-Aligned with Agricultural Sector and across Ethnic Movements	No: No Policy Concessions; Hindu-Muslim Violence
Mobilization Attempt 2: Civil Disobedience Movement, 1930-1932	Yes: Non-Violent Leaders Selected	Yes: Great Depression allows Coalition Formation with Agricultural Sector	Yes: Gandhi- Irwin Pact 1932; Govt India Act 1935 Provides Local Autonomy and Extends Franchise
Mobilization Attempt 3: Quit India Movement: August, 1942	No: Comprehensive Detention of Non-Violent Leaders	Yes: Coalition Established	No: Campaign Turns Violent; Violent Repression; No Further Policy Concessions

Source: Bhavnani, R., & Jha, S. (2014). Gandhi's Gift: Lessons for Peaceful Reform from India's Struggle for Democracy. *Social Science Research Network*. <https://doi.org/10.2139/ssrn.2407717>

L'any 1947 es va crear l'Acte d'Independència de la Índia que va donar pas a la formació de dos nous estats: la Índia i el Pakistan. (Nautiyal, 2022) Això va comportar una migració massiva que al mateix temps va portar a una violència indiscriminada per part d'ambdós bàndols. (Dalrymple, 2015)

Si més no és curiós, ja que, seguint la mateixa història, els mateixos orígens, la Índia es va constituir com un estat democràtic i Pakistan, contràriament, es va constituir com una autocràcia, on el líder parlamentari exercia un rol autoritari en vers la resta de la població. Alguns autors argumenten que això recau en el fet organitzatiu i de lideratge que van tenir

ambdós partits durant l'època de mobilització nacional. Per una banda, la Índia va ser dirigida per una classe mitjana que apel·lava a la classe treballadora, molt centrat en la redistribució . En un primer moment el Partit del Congrés era dirigit per una elit molt vinculada al règim anglès, però van ser capaços de transformar-ho i canviar-ho per una estructura de quadres en el que van aparèixer líders que no formaven part de l'elit i que estaven disposats a sacrificar-se pel moviment.(Jha & Bhavnani , 2014). Per altra banda, el moviment musulmà materialitzat en el partit de la Lliga Musulmana , va ser dirigit per una aristocràcia que només apel·lava a les bases polítiques de dues grans ciutats amb l'objectiu de guanyar poder polític. (Chishti, 2014). Això ens demostra que no hi ha una relació explícita entre la no-violència i el sorgiment d'un règim democràtic/ no-violent, sinó que hi ha molts més factors a tenir en compte, com per exemple, en aquest cas, el de les elits que lideren el moviment per la independència.

És a dir, el procés de descolonització de la Índia ens demostra que la hipòtesi es queda curta, ja que el règim que s'estableix durant el període postrevolucionari no només depèn de si la lluita ha estat violenta o no-violenta, sinó que depèn de molts altres factors. Per tant, no es pot comprovar que existeixi una relació directa entre les lluites no-violentes i l'establiment d'un règim democràtic, igual que, per tant, no es pot demostrar l'existència d'una relació entre l'ús de la violència i l'establiment d'un règim autoritari posterior.

6. COMPARATIVA

En aquest apartat compararé ambdós processos de descolonització mitjançant els contextos històrics i les anàlisis exposades per intentar observar quines han sigut les similituds i les diferències que han presentat i sobretot orientar-ho en intentar respondre la hipòtesi presentada: La violència revolucionària exercida pels diferents moviments d'alliberació nacional no va servir com a eina eficaç, ja que, un cop en el poder, no es podien mantenir en ell sense la violència, reproduint el sistema contra el qual lluitaven.

En primer lloc, Algèria i la Índia tot i ser diferents en molts aspectes, presenten un context històric semblant tenint en compte que ambdós imperis colonials s'havien vist molt debilitats a causa de la Segona Guerra Mundial, i a més ambdues potències estaven essent pressionades degut a les normes internacionals canviants que afavorien la descolonització.

Tot i trobar-se amb contextos similars les dues lluites van prendre camins molt diferents tot i que tant la violència revolucionària com les campanyes de no-cooperació de Gandhi van servir a ambdós països per arribar als seus respectius objectius. És a dir, Algèria es va poder descolonitzar mitjançant el terrorisme, ja que d'aquesta manera va aconseguir internacionalitzar el conflicte, i conseqüentment França va patir una pèrdua de poder notòria, entesa com una pèrdua de suport popular que va obligar l'imperi a concedir la Independència. Per altra banda l'Índia mitjançant campanyes de no-cooperació van fer entendre a la Gran Bretanya el gran cost que suposaria intentar mantenir la "joia de la corona", tenint en compte que en tenir un nul suport popular haurien de fer ús de la violència i la repressió per tal de fer-la funcionar.

Un altre fet a tenir en compte són les conseqüències que va tenir cada una d'aquestes lluites. En primer lloc, la violenta descolonització d'Algèria va portar a una legitimació de l'ús de la violència i, per tant, a un fàcil cop d'estat militar que va institucionalitzar un règim autoritari que va durar més de vint anys. Contrari a això, la pacífica descolonització de l'Índia va portar a un règim democràtic. Si ens basem en aquesta última premissa sembla que existeixi un vincle entre l'ús de la violència i règim autoritari, refutant la hipòtesi presentada. Però això no és del tot així perquè continuant amb l'anàlisi, de la descolonització de la Índia van sorgir dos estats, un d'ells essent Pakistan i establint un règim autocràtic. És a dir, el que s'evidencia a través d'aquests factors no és una relació entre la violència i un règim autoritari, tot i que, l'ús previ de la violència ho facilita a causa de la normalització i a la legitimació de la ciutadania

cap a la violència. Aquesta relació entre violència i creació posterior d'un règim autoritari és molt més complexa i s'han de tenir en compte molts més factors com per exemple quins interessos tenen els líders dels moviments nacionals, els conflictes etnoreligiosos, ...

Finalment, també és important comparar els objectius que tenien ambdós moviments nacionals. És a dir, per una banda, el FNL tenia un objectiu que anava més enllà de la descolonització i aquest era el d'enderrocar tota estructura existent en aquell moment per a poder establir un estat socialista lliure de qualsevol relació d'explotació. Per altra banda, el Partit del Congrés de l'Índia en un primer moment lluitava per a construir un "estat dins de l'estat", és a dir, lluitaven per a tenir més autonomia. Més endavant això va canviar i el seu objectiu va passar a ser la independència total, però en cap cas va anar lligada amb el trencament total de les estructures establertes. Volien democratitzar la societat i convertir-se en una economia creixent que pogués competir en el mercat internacional capitalista. Potser aquest fet també va influenciar la decisió de l'ús de la violència.

7. CONCLUSIONS

Com a conclusió final, es pot afirmar que ambdós tipus de lluita van aconseguir alliberar les seves nacions dels respectius imperis colonials, però no s'ha pogut contestar de manera específica a la hipòtesi plantejada: la violència revolucionària exercida pels diferents moviments d'alliberació nacional no va servir com a eina eficaç, ja que, un cop en el poder, les militants no es podien mantenir en ell sense la violència, reproduint el sistema contra el qual lluitaven.

L'Índia no ha estat un bon cas d'estudi escollit, pel fet que, a l'haver lluitat de manera pacífica per la seva descolonització no s'ha pogut vincular la seva anàlisi amb la hipòtesi en si. Les conclusions que m'ha ajudat a treure la investigació de la seva història han estat les següents: La lluita no-violenta no és utòpica tot i que ha de gaudir d'uns factors concrets perquè aquesta sigui útil/eficient (exemple: La Gran Bretanya debilitada per la Segona Guerra Mundial), i, en segon lloc, es pot afirmar que la lluita no-violenta, tot i que segons Arendt gaudiria d'un poder popular real (sense coacció), no sempre porta a un govern sense violència. És a dir, el Pakistan i l'Índia es van descolonitzar de manera no-violenta (tot i els conflictes violents ètnics posteriors) i, així i tot, el primer va acabar essent governat per una autocràcia.

Per altra banda, no he trobat cap estudi que relacionés el terrorisme del FLN o la guerra d'Independència algeriana en general amb un poder forçat o coercitiu. Segons sembla, també gaudien d'un poder popular real i, per tant, la violència no era necessària per a institucionalitzar-se. El que sí que es pot afirmar és que el fet d'arribar al poder mitjançant una lluita violenta porta a la legitimació de la violència com a eina per arribar a un fi, així com en el cas d'Algèria a una legitimació de les forces militars nacionals. Això facilita un cop d'estat o la implantació d'un règim autoritari posterior. I, per tant, es confirma la proposta d'Arendt de què la introducció de la violència dins de la pràctica política pot ser perillós tenint en compte que tota acció, violenta o no, pot canviar el món, però en aquest cas la probabilitat és que sigui cap a un món més violent.

Finalment, s'ha pogut comprovar que l'èxit de les lluites i consegüentment l'eficàcia de la violència (i de la no-violència) està estretament vinculada a factors externs. Per tant, mai es podrà analitzar la seva eficàcia com a element independent i general sinó que s'ha d'analitzar conjuntament amb els altres factors que conformen el conflicte i la lluita específica.

Limitacions del treball

Per haver aprofundit més i haver pogut comprovar si existeix una relació entre la violència revolucionària i el consegüent establiment d'un règim autoritari hauria d'haver escollit com a cas d'estudi dos o més països amb un procés de descolonització violent.

A més a més, l'Índia és un país amb una història colonial molt complexa i amb conflictes etnoreligiosos que estan entrelligats amb l'anàlisi del procés de descolonització i amb la història del país en general. Això ha complicat el seu estudi i no m'ha permès aprofundir tant com hagués volgut a causa de l'extensió limitada del treball.

Per finalitzar, els resultats obtinguts han estat limitats a dos casos en concret degut a l'extensió limitada del treball i per tant no es poden afirmar de manera general.

8.BIBLIOGRAFIA

- Ali, N. G. (2015). Reading Gramsci through Fanon: Hegemony before Dominance in Revolutionary Theory. *Rethinking Marxism*, 27(2), 241–257.
<https://doi.org/10.1080/08935696.2015.1007793>
- Arendt, H. (1970). *On Violence*. Harcourt.
- Beckett, P. A. (1973). Algeria vs. Fanon: The Theory of Revolutionary Decolonization, and the Algerian Experience. *The Western Political Quarterly*, 26(1), 5–27. JSTOR.
<https://doi.org/10.2307/446648>
- Belkamel, Y. (2014). *Military Regimes, Political Power and Human Rights Violations in Postcolonial Algeria*. University of Waikato.
<https://researchcommons.waikato.ac.nz/server/api/core/bitstreams/6f18c19b-fe43-4af4-be65-ea1d1ff3fbda/content>
- Bhavnani, R., & Jha, S. (2014). Gandhi's Gift: Lessons for Peaceful Reform from India's Struggle for Democracy. *Social Science Research Network*.
<https://doi.org/10.2139/ssrn.2407717>
- Blakemore, E. (2022, August 3). *Qué fue la Partición de la India y por qué sigue siendo un problema en la región*. National Geographic.
<https://www.nationalgeographic.es/historia/que-fue-la-particion-de-la-india-y-por-que-sigue-siendo-un-problema-en-la-region>
- Bustos, R., & Mañé, A. (2009). Argelia: estructura poscolonial de poder y reproducción de élites sin renovación. *FUNDACIÓ CIDOB*.
<https://docta.ucm.es/rest/api/core/bitstreams/152e3d54-4f4c-4d44-808c-7d29b26b514e/content>

- Chishti, A. (2014). Review of *The Promise of Power: The Origins of Democracy in India and Autocracy in Pakistan*. *Social Scientist*, 42(9/10), 105–108.
https://www.jstor.org/stable/24372980?sid=primo&saml_data=eyJzYW1sVG9rZW4iOiJkMDc2NjU4MC1mYmNlLTRmZjctYWY4MC1mNzRmNDM3N2RhNjIiLCJpbmN0aXR1dGlvbklkcyI6WyI2OWIxNTU3ZS01ZjU2LTQwOTYtODc0Yi02Y2IxMzcxOGIzMjUiXX0&seq=1
- Das, T. (1921). The Progress of the Non-Violent Revolution in India. *The Journal of International Relations*, 12(2), 204–214. <https://doi.org/10.2307/29738473>
- Di Pego, A. (2006). Poder, violencia y revolución en los escritos de Hannah Arendt: Algunas notas para repensar la política. *Argumentos (México, D.F.)*, 19(52), 101–122.
https://www.scielo.org.mx/scielo.php?pid=S0187-57952006000300006&script=sci_abstract&tlng=pt
- Díaz García, I. E. (2019). Poder, política y violencia en el pensamiento de Hannah Arendt. *Universidad Del Norte*. <https://manglar.uninorte.edu.co/handle/10584/9837#page=1>
- Fanon, F. (1961). *Les Damnés de la Terre*. Grove Press.
- Fashina, O. (1989). Frantz Fanon and the Ethical Justification of Anti-Colonial Violence. *Social Theory and Practice*, 15(2), 179–212.
https://www.jstor.org/stable/23557066?read-now=1#page_scan_tab_contents
- Fidelis, A., & Emeka, E. (2017). UNDERSTANDING FANON’S THEORY OF VIOLENCE AND ITS RELEVANCE TO CONTEMPORARY VIOLENCE IN AFRICA. *IGWEBUIKE: An African Journal of Arts and Humanities*, 3(4), 2504–9038.
<https://www.igwebuikeresearchinstitute.org/journal/3.4.2.pdf>
- Frazer, E., & Hutchings, K. (2008). *On Politics and Violence: Arendt Contra Fanon*. ProQuest.
<https://www.proquest.com/docview/237019781?parentSessionId=vlcQ6GNvuGGmR>

[HbbNBGuXyPkwEhHcLq02j07x1zrnTE%3D&pq-origsite=primo&sourcetype=Scholarly%20Journals](https://etd.lib.metu.edu.tr/upload/12616430/index.pdf)

Halaçoğlu, C. (2013). OCCUPATION AND THE COLONIZATION OF ALGERIA FROM 1830 TO 1870: A STRUGGLE FOR DOMINANCE. In *THE GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES OF MIDDLE EAST TECHNICAL UNIVERSITY* .
<https://etd.lib.metu.edu.tr/upload/12616430/index.pdf>

Hilb, C. (2015). Violencia y política en la obra de Hannah Arendt | Sociológica México. *Universidad Autónoma Metropolitana*.
<http://sociologiamexico.azc.uam.mx/index.php/Sociologica/article/view/443>

Hollingworth, C. (1962). The Struggle for Power in Algeria. *The World Today*, Vol. 18(No. 10), 428–437. <https://www-jstor-org.are.uab.cat/stable/40393357?sid=primo&seq=7>

INTERNATIONAL COMMITTEE OF THE RED CROSS. (2024). *Collective punishments* .
How Does Law Protect in War?
https://casebook.icrc.org/a_to_z/glossary/collective-punishments

Jones, L. (2010). Power and Violence by Paul Ricoeur. *Theory, Culture & Society*, 27(5), 18–36. <https://doi.org/10.1177/0263276410375296>

Kanfoudi, A. E. (2023, March 16). *¿Qué fue la descolonización?* El Orden Mundial - EOM.
<https://elordenmundial.com/que-fue-descolonizacion/>

Kapila, S. (2010). A HISTORY OF VIOLENCE . *Modern Intellectual History* , 7(2).
https://www.proquest.com/docview/577066227?_oafollow=false&pq-origsite=primo&sourcetype=Scholarly%20Journals

Knable, C. (2024, February 20). *India's Independence*. National Geographic.
<https://education.nationalgeographic.org/resource/indias-independence/>

Kohn , C. (2009). La dicotomía violencia-poder: Una defensa de la propuesta arendtiana. *En Claves Del Pensamiento*, 3(6), 61–74.

https://www.scielo.org.mx/scielo.php?script=sci_arttext&pid=S1870-879X2009000200004

Lewis, W. H. (1966). The Decline of Algeria's Fln. *Middle East Journal*, Vol. 20(No. 2), 161–172. <https://www-jstor-org.are.uab.cat/stable/4323985?sid=primo&seq=11>

Lilley, K. (2012). *A Policy of Violence: The Case of Algeria*. E-International Relations. https://www.e-ir.info/2012/09/12/a-policy-of-violence-the-case-of-algeria/#google_vignette

Meissner, P. (2014). LA DESCOLONIZACIÓN DE ARGELIA. In *Universidad de Cantabria*. <https://repositorio.unican.es/xmlui/bitstream/handle/10902/5319/VoinotMeissnerPablo.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Nautiyal, A. (2022). NATURE OF INDIAN NATIONAL MOVEMENT. *ICSSR* . https://www.academia.edu/114084277/NATURE_OF_INDIAN_NATIONAL_MOVEMENT?uc-sb-sw=4006583

Ndayisenga, Z. (2022). Fanon on the Arbitrariness of Using Violence: An Inevitable for Both Colonialism and Decolonization. *Journal of Black Studies*, 53(5), 002193472210772. <https://doi.org/10.1177/00219347221077273>

Ottaway, M. (2021). *Algeria: The Enduring Failure of Politics* . Wilson Center. <https://www.wilsoncenter.org/article/algeria-enduring-failure-politics>

Pascual, A. (2018). *LA INDIA: DE LA EXPLOTACIÓN COLONIAL AL MOVIMIENTO POR LA INDEPENDENCIA*. Universidad de Cantabria. <https://repositorio.unican.es/xmlui/bitstream/handle/10902/14619/PascualTruebaAlejandro.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Pierce, D. (2009). Decolonization and the Collapse of the British Empire. *Inquiries Journal*, 1(10).

<http://www.inquiriesjournal.com/articles/5/decolonization-and-the-collapse-of-the-british-empire>

Rajan, M. S. (1969a). The Impact of British Rule in India. *Journal of Contemporary History*, 4(1), 89–102.

https://www.jstor.org/stable/259793?sid=primo&saml_data=eyJzYW1sVG9rZW4iOiJzMDk0YTVNi1mNjNiLTU3ZS01ZjU2LTQwOTYtODc0Yi02Y2IxMzc0OGIzMjUiXX0

Rajan, M. S. (1969b). The Impact of British Rule in India. *Journal of Contemporary History*, 4(1), 89–102.

https://www.jstor.org/stable/259793?sid=primo&saml_data=eyJzYW1sVG9rZW4iOiJlMDk0YTVNi1mNjNiLTU3ZS01ZjU2LTQwOTYtODc0Yi02Y2IxMzc0OGIzMjUiXX0

Roberts, N. (2004). Fanon, Sartre, Violence, and Freedom. *Sartre Studies International*, 10(2), 139–160.

https://www.jstor.org/stable/23512882?read-now=1&seq=7#page_scan_tab_contents

Romero Moreno, M., & Navarro Díaz, L. R. (2015). *Los conceptos de poder y violencia en Hannah Arendt: un análisis desde la comunicación* (pp. 54–66.). Pensamiento Americano. <https://dialnet.unirioja.es/descarga/articulo/8713812.pdf>

ROUSSET, P., & DHAR, S. (2023). *Did India really win its independence through non-violence?* International Viewpoint.

https://internationalviewpoint.org/IMG/article_PDF/Did-India-really-win-its-independence-through-non-violence_a8247.pdf

- Sadurní, J. M. (2021). *La masacre de Argelia*. National Geographic.
https://historia.nationalgeographic.com.es/a/masacre-argelia_16728
- St. John, P. (2024). Independent Algeria from Ben Bella to Boumédiène: I. The Counter-Revolution and Its Consequences. *The World Today*, Vol. 24(No. 7), 290–296. <https://www-jstor-org.are.uab.cat/stable/40394141?sid=primo&seq=1>
- Tabernas, M. (2014). *Las revoluciones no violentas han tenido más porcentajes de éxito*. El Salto Diario.
<https://www.elsaltodiario.com/hemeroteca-diagonal/las-revoluciones-no-violentas-han-tenido-mas-porcentajes-de-exito>
- The Editors of Encyclopedia Britannica. (2016). Algerian War. In *Encyclopædia Britannica*.
<https://www.britannica.com/event/Algerian-War>
- Vafki, S. (1997). Algeria: From FLN to FIS and Beyond. *Insight Turkey*, 5, 119–127.
<https://www-jstor-org.are.uab.cat/stable/26726626?sid=primo>
- Wallerstein, I. (1970). FRANTZ FANON: REASON AND VIOLENCE. *Berkeley Journal of Sociology*, 15, 222–231. <https://www.jstor.org/stable/41035178>
- Whelan, P. (2019). *Comparing Arendt and Fanon on Power and Violence*. ResearchGate; University of Toronto Journal of Political Science.
https://www.researchgate.net/publication/336120074_Comparing_Arendt_and_Fanon_on_Power_and_Violence
- Wright, E. (2024). Front de Libération Nationale. In *Oxford Reference*. Oxford University Press.
<https://www.oxfordreference.com/display/10.1093/oi/authority.20110810104940943>